

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 440

Rachunkowość a controlling

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Dorota Pitulec
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Barbara Cibis
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-595-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Krzysztof Adamowicz, Piotr Szczypa: Wycena drzew na terenie przedsiębiorstwa w rachunkowości zarządczej / Valuation of trees in the area of a company in management accounting	13
Anna Balicka: Analiza kosztów usług serwisowych świadczonych przez przedsiębiorstwo branży budowlanej / Service costs analysis provided by the company in construction industry	23
Paulina Belch: Mierniki w controllingu logistyki przedsiębiorstwa z sektora paliwowego / Meters in the controlling of logistics in the company from fuel sector	32
Małgorzata Białas: Wartość firmy w sprawozdaniach finansowych banków / Goodwill in the financial statements of banks	42
Adam Bujak: Formy organizacji systemu informacyjnego rachunkowości jako determinanty efektywności jego funkcjonowania / The organization forms of the accounting information system as the determinants of its functioning efficiency.....	52
Halina Buk: Weryfikacja oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstwa po zmianie polityki rachunkowości / Verification of the company financial position after the changes in accounting policies	61
Andrzej Bytniewski: Podsystem controllingu w ramach zintegrowanego systemu zarządzania jako źródło informacji na potrzeby rachunkowości zarządczej i controllingu / Controlling subsystem within the integrated management system as a source of information for management accounting and controlling.....	72
Andrzej Bytniewski, Marcin Hernes: Semantyczna metoda reprezentacji zdarzeń gospodarczych w systemie rachunkowości / Semantic method for the economic events representation in accounting system.....	83
Halina Chłodnicka: Polityka klastrowa a kapitał ludzki / Cluster policy vs. human capital.....	95
Magdalena Chmielowiec-Lewczuk: Controlling, audyt i nadzór finansowy w zakładzie ubezpieczeń – wzajemne relacje, podobieństwa i różnice / Controlling, audit and financial supervision in insurance company – mutual relations, similarities and differences	109
Anna Chojnacka-Komorowska: Interaktywne przetwarzanie analityczne (OLAP) w controllingu finansowym / OnLine Analytical Processing (OLAP) in management accounting	119

Marlena Ciechan-Kujawa, Katarzyna Goldmann: Istotność pro- i retrospektywnych celów współczesnej analizy finansowej w świetle wyników badań / Significance of the pro and retrospective objectives of the contemporary financial analysis in the light of research results	128
Michał Comporek: Propozycja metodologiczna oceny urealnionych korzyści finansowych przedsiębiorstwa w analizie memoriałowych korekt zysku netto / Methodological proposal of evaluation of company's financial benefits realignment in total accruals analysis	139
Beata Dratwińska-Kania: Kontrola wewnętrzna i jej dokumentacja jako element koncepcji odpowiedzialności i rozliczalności / Internal control and its documentation as part of the responsibility and accountability concept.....	150
Joanna Dynowska: Wykorzystanie controllingu w gminach w świetle badań ankietowych / The use of controlling in municipalities as revealed by questionnaire research	159
Joanna Dynowska, Zdzisław Kes: Oczekiwane bariery, przesłanki i efekty wdrożenia controllingu w gminach w świetle badań ankietowych / Expected barriers, incentives and effects of controlling implementation in municipalities as revealed by questionnaire research.....	170
Wojciech Fliegner: Usprawnianie procesów rachunkowości w urzędach administracji samorządowej / Improving accounting processes in local government offices	180
Stanisław Gędek: Krótkookresowe decyzje produkcyjne. Analiza porównawcza dla przedsiębiorstw wieloasortymentowych / Short-term production decisions. Comparative analysis for multi-product firms	192
Renata Gmińska: Psychologiczne aspekty podejmowania decyzji a rachunkowość zarządcza / Psychological aspects of decision-making vs. management accounting.....	205
Arkadiusz Januszewski: Diagnoza potrzeb informacyjnych w zakresie controllingu operacyjnego w firmie doradczo-szkoleniowej / Diagnosis of operational controlling information needs in a consulting and training services enterprise	215
Marcin Jędrzejczyk, Marek Mikosza: Marka kreatorem kapitału intelektualnego organizacji / Brand as the creator of intellectual capital in the organization	225
Anna Kasperowicz: Prawo posiadania w kontekście kwalifikowania aktywów / Right of ownership in the context of qualification of assets	235
Ilona Kędzierska-Bujak: Perspektywy rozwoju, procesów wewnętrznych oraz finansowa a strategia Uniwersytetu Szczecińskiego – wybrane zagadnienia / Development, internal process and financial perspectives vs. the strategy of the University of Szczecin – selected issues.....	245

Agnieszka Kister: Wybrane aspekty gospodarki finansowej szpitali / Selected problems of the financial economy of hospitals	256
Jerzy Kitowski: Rola kryterium płynności finansowej w dyskryminacyjnych metodach oceny zagrożenia upadłością przedsiębiorstwa / The role of the liquidity criterion in discriminatory methods for assessing the bankruptcy risk for a company.....	268
Marcin Klinowski: Definiowanie wymagań projektu w procesie planowania / Defining project requirements in project planning	278
Konrad Kochański: Zjawiska dysfunkcyjne w budżetowaniu projektów / Dysfunctional phenomena in project budgeting.....	287
Tomasz Kondraszuk: Gospodarstwo wiejskie jako podstawa budowy modeli wspomagających podejmowanie decyzji w warunkach dążenia do zrównoważonego rozwoju/ Farm as the basis for the construction of models for decision support under conditions of the quest for sustainable development.....	296
Krzysztof Konstantyn: Koncepcja wdrożenia budżetu kapitałowego w rachunku odpowiedzialności w ośrodkach odpowiedzialności za inwestycje w przedsiębiorstwach produkujących konstrukcje budowlane / The conception of introduction of capital budget in responsibility accounting in the centers of responsibility for investment in building construction enterprises	305
Mariola Kotłowska: Obszary ryzyka prowadzenia działalności przedsiębiorstw ciepłowniczych / Areas of risk in heating companies	317
Michał J. Kowalski: Zastosowanie controllingu podatkowego w polskich przedsiębiorstwach – wnioski z badań empirycznych / Usage of tax controlling in Polish companies – conclusions from empirical research	327
Mieczysław Kowerski: Zależność między rentownością a płynnością finansową ma kształt odwróconego U / The relationship between profitability and financial liquidity has the shape of an inverted U.....	338
Jarosław Kujawski: Dualna cena transferowa i jej sprawozdawcze konsekwencje/ Dual transfer price and its reporting consequences.....	349
Agnieszka Lew: Ryzyko istotnego zniekształcenia jako element badania przychodów i kosztów przez biegłego rewidenta / Risk of essential distortion as an element of income and expenses research by an auditor	363
Wojciech Lichota: Wykorzystanie modeli logitowych do oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstw funkcjonujących w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce / The use of logit models to the assessment of the financial standing of enterprises operating in the Special Economic Zones in Poland	372
Tomasz Lis: Aspekty behawioralne w rachunkowości przy podejmowaniu decyzji inwestycyjnych / Behavioral aspects in accounting when making investment decisions	382

Monika Łada: Automatyzacja procesów rachunkowości zarządczej / Automation of management accounting processes	392
Małgorzata Macuda: Obszary badań naukowych w rachunkowości jednostek sektora opieki zdrowotnej / Areas of scientific research in accounting in healthcare sector entities	401
Paweł Malinowski, Tomasz Ćwieląg, Piotr Słomianny: Systemy typu <i>Data Discovery</i> w praktyce funkcjonowania przedsiębiorstwa komunalnego / Data discovery systems in practice of functioning of municipal enterprise	411
Elżbieta Marcinkowska: Sytuacja finansowa szpitali w kontekście procesu komercjalizacji/ Financial situation of hospitals in the context of commercialization process.....	420
Monika Martynkiewicz-Frank: Outsourcing IT w sektorze MŚP / Outsourcing of IT in the SME sector	433
Ewa Wanda Maruszewska, Sabina Kołodziej: Znaczenie podejścia etycznego dla organizacji i funkcjonowania systemu rachunkowości zarządczej / Significance of ethical approach to the organization and functioning of management accounting system.....	442
Teresa Maszczak: Sprawozdanie finansowe jednostki mikro a potrzeby informacyjne użytkowników / Financial statement of a micro-undertaking and information needs of its users	451
Marta Nowak: Konflikt etyczny w pracy księgowego i biegłego rewidenta. Pomędzy moralnością ogólną, moralnością roli a interesem własnym/ Ethical conflict in auditor's and accountant's work. Between common-sense morality, role morality and self-interest	461
Marek Ossowski, Beata Zackiewicz-Brunke: Odpowiedzialność społeczna przedsiębiorstw a klasyfikacja korzyści interesariuszy wynikających z działalności targowej / Corporate social responsibility vs. the classification of the advantages of stakeholders from business activities involving the organization of fairs and exhibitions	471
Michał Poszwa: Koszty a polityka wykazywania dochodów / Costs vs. policy of income disclosure	482
Anna Stronczek: Informatyczne wsparcie rachunkowości zarządczej na przykładzie wdrożenia w agencji wykonawczej WAM / Computer support of accounting management – a case of implementation in executive agency WAM	491
Magdalena Szydelko, Bartosz Kołodziejczuk: Benchmarking jako fakultatywny instrument doskonalenia znormalizowanych systemów zarządzania jakością / Benchmarking as a facultative instrument for improvement of the standardized quality management systems	501
Agnieszka Tubis: Zintegrowana baza danych dla procesu obsługi pojazdów / Integrated database for the maintenance process of vehicles.....	513

Wiesław Wasilewski: Specyfika planowania i analizy sprawozdania finansowego w instytucjach artystycznych / Characteristics of planning and analysis of financial report in artistic institutions.....	523
Aleksandra Wiercińska: Luki w metodyce benchmarkingu szpitali na przykładzie województwa pomorskiego / Gaps in the benchmarking methodology of hospitals on the example of the Pomeranian Voivodeship.....	534
Malwina Wolak: Zastosowanie analiz ABC i XYZ w controllingu sprzedaży / An application of ABC and XYZ analyses in sales controlling.....	545

Wstęp

Rachunkowość jednostek gospodarczych i instytucji jest zorientowana na dostarczanie informacji zarówno wewnętrznym, jak i zewnętrznym użytkownikom. Informacje te dotyczą procesów gospodarczych i rezultatów działalności wykorzystywanych w dokonywaniu ocen i podejmowaniu decyzji. To czyni rachunkowość najważniejszym elementem systemu informacyjnego jednostek gospodarczych i instytucji.

Rachunkowość stanowi również podstawową bazę informacyjną dla controllingu. Rachunkowość ukierunkowana na controlling ma za zadanie informacyjne wspomaganie procesu podejmowania decyzji i oceny działalności poszczególnych jednostek organizacyjnych na poziomie całego przedsiębiorstwa czy instytucji. Rachunkowość ukierunkowana na controlling zapewnia obsługę informacyjną wszystkich funkcji zarządzania: planowania, organizowania, motywowania i kontrolowania.

Miejsce rachunkowości w systemie informacyjnym controllingu wynika z jej zadania, którym jest pomiar rezultatów działalności organizacji oraz jej ośrodków odpowiedzialności. Rezultaty tego pomiaru są prezentowane nie tylko w sprawozdaniach finansowych, ale także w wewnętrznych raportach sporządzanych okresowo oraz na bieżąco według potrzeb. Jakość informacji dostarczanych przez rachunkowość w dużym stopniu przesądza o skuteczności działań podejmowanych w ramach controllingu.

Problemom rachunkowości traktowanej jako system informacyjny controllingu jest poświęcony niniejszy zeszyt Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Zawiera on artykuły naukowe dotyczące różnych etapów procesu informacyjnego rachunkowości. W części artykułów poruszono zagadnienia teoretyczne dotyczące koncepcji, zasad i procedur przetwarzania informacji w systemie rachunkowości, w części zaś zaprezentowano problemy i przykłady praktycznego prowadzenia rachunkowości ukierunkowanej na controlling w określonych jednostkach gospodarczych oraz instytucjach.

Pragniemy wyrazić nadzieję, że niniejszy tom będzie stanowić pewien przyczynek do doskonalenia sposobu przetwarzania informacji w systemie rachunkowości, która jest podstawową bazą informacyjną dla controllingu w różnych organizacjach.

Edward Nowak, Marcin Kowalewski, Maria Nieplowicz

Marlena Ciechan-Kujawa, Katarzyna Goldmann

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

e-mails: marlenac@econ.umk.pl; goldmann@econ.umk.pl

ISTOTNOŚĆ PRO- I RETROSPEKTYWNYCH CELÓW WSPÓŁCZESNEJ ANALIZY FINANSOWEJ W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ

SIGNIFICANCE OF THE PRO AND RETROSPECTIVE OBJECTIVES OF THE CONTEMPORARY FINANCIAL ANALYSIS IN THE LIGHT OF RESEARCH RESULTS

DOI: 10.15611/pn.2016.440.12

Streszczenie: Celem artykułu jest prezentacja wyników badania ankietowego dotyczącego celów współczesnej analizy finansowej oraz analogii i różnic w ocenie ich istotności przez jednostki gospodarcze i różne grupy odbiorców wewnętrznych. Badania wykazały, że panuje większa zgodność co do postrzegania ważności celów retrospektywnych niż prospektywnych. Zainteresowanie wykorzystaniem analizy finansowej do podejmowania decyzji dotyczących przyszłości rośnie wraz z wielkością jednostki. Wśród zdefiniowanych ośmiu celów analizy finansowej jako najważniejszy wskazano retrospektywny tradycyjny cel związany z prezentacją sytuacji finansowej jednostki. Wśród celów prospektywnych najwyższą oceniono rolę analizy finansowej w identyfikacji potencjalnych obszarów wprowadzania działań korygujących i zapobiegawczych dla poprawy sytuacji finansowej, a dalej, w kolejności ważności, wsparcie zarządzania na poziomie operacyjnym. Największe rozbieżności występują w badanej grupie respondentów w zakresie postrzegania roli analizy finansowej w ocenie kontynuacji działania, które jako ważne wskazali głównie przedstawiciele zarządów.

Słowa kluczowe: analiza finansowa, cele analizy finansowej, decyzje zarządcze, analiza prospektywna, analiza retrospektywna.

Summary: The aim of the article is to present the survey results relating to the objectives of modern financial analysis as well as analogies and differences in the assessment of their significance by companies and various groups of internal recipients. Studies have shown that there is a greater consensus about the perception of the importance of retrospective objectives than prospective ones. Interest in the use of financial analysis to make decisions about the future increases along with the size of the entity. Among the eight defined objectives of financial analysis, the traditional retrospective objective related to the presentation of financial position was indicated as the most important. Among the prospective objectives, the one rated highest was the role of financial analysis in identifying potential areas for the introduction of corrective and preventive actions with a view to improving the financial situation, and further, in order of importance, supporting management at the operational level. The biggest

discrepancies within the group of respondents were found in the areas of the perception of the role of financial analysis in the assessment of going concern, which was indicated as important mainly by representatives of management boards.

Keywords: financial analysis, objectives of the financial analysis, management decisions, prospective analysis, retrospective analysis.

1. Wstęp

Analityczne metody oceny sytuacji finansowej jednostek gospodarczych mogą być wykorzystywane przez interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych. Szczególnie dla pierwszych z nich są potencjalnym źródłem informacji na temat efektywności operacyjnej i finansowej przedsiębiorstwa jako całości lub jednostek podrzędnych, sprawności funkcjonujących mechanizmów zarządczych czy też efektów wdrażanych zmian. W literaturze przedmiotu wskazuje się nie tylko na istotność analizy finansowej w retrospektywnej ocenie działalności gospodarczej, ale również na jej funkcje prognostyczne. Płaszczyzny wykorzystania analizy finansowej, która początkowo pełniła głównie funkcję dokumentacyjno-objaśniającą, stopniowo ewoluowały w kierunku planistyczno-decyzyjnym [Walczak 1998, s. 50] w konsekwencji prospektywnej orientacji współczesnych procesów gospodarczych [Micherda i in. 2010, s. 740]. Na znaczeniu zyskuje istotność i możliwości wykorzystania analizy finansowej w procesie podejmowania decyzji operacyjnych i strategicznych przez menedżerów różnych szczebli [Nita 2014, s. 84-86]. Wyniki analizy finansowej umożliwiają świadome kształtowanie struktury kapitału, majątku i innych parametrów, co przekłada się na poziom ryzyka finansowego i operacyjnego. W tym kontekście nie bez znaczenia jest możliwość wykorzystania analizy finansowej do benchmarków w przestrzeni oraz analizy trendów w czasie.

Badanie analityczne umożliwia rozpoznanie zależności w kształtowaniu parametrów finansowych [Goldmann 2009, s. 222], przyczyn odchyień [Gabrusewicz 2005, s. 32], przyszłych tendencji rozwojowych [Skowronek-Mielczarek, Leszczyński 2017, s. 128], w szczególności ich kierunków i dynamiki. Podkreślana jest przy tym możliwość wykorzystania analizy nie tylko do oceny efektywności działań operacyjnych, ale również w szacowaniu długookresowych możliwości dalszego rozwoju biznesu [Donthi, Muskula 2013, s. 10-11] i wyborze strategii przedsiębiorstwa dzięki wskazaniu słabych i mocnych stron na tle uwarunkowań zewnętrznych [Gabrusewicz 2005, s. 33].

Analiza może być także narzędziem służącym ocenie ryzyka rynkowego. Badanie sytuacji finansowej dostawców, klientów i innych kontrahentów daje możliwość oceny poziomu ryzyka zarówno konkretnej transakcji, jak i długookresowej współpracy [Bera 2009, s. 258-259], a także oceny efektywności tej współpracy [Ciechan-Kujawa 2012, s. 126]. Na jej znaczenie w ocenie ryzyka działalności wska-

zuje się również w kontekście diagnozowania sytuacji finansowej przedsiębiorstwa w celu ustalenia zasadności założenia o kontynuacji działalności. Hołda [2006, s. 96] wymienia ją obok takich metod, jak: analiza dyskryminacyjna, logitowa, sieci neuronowe i drzewa decyzyjne. Przydatność analizy finansowej w tym zakresie potwierdzają również inni autorzy, zwracając uwagę na prognostyczne właściwości wielu wskaźników finansowych [Wędzki 2010, s. 168].

Analiza finansowa może być zatem wykorzystywana zarówno w retrospektywnej, jak i w prospektywnej ocenie działalności. Jej cele w każdym z tych zakresów mogą zmieniać się pod wpływem czynników wewnętrznych i zewnętrznych oddziałujących na obecne warunki funkcjonowania jednostek i wykraczać poza zdefiniowane w literaturze przedmiotu. Celem badania było zatem ustalenie zadań współczesnej analizy finansowej oraz analogii i różnic w ocenie ich istotności przez jednostki gospodarcze oraz różne grupy wewnętrznych odbiorców jej wyników. W badaniu w szczególności poszukiwano odpowiedzi na pytania:

- Które z pro- i retrospektywnych celów analizy finansowej wskazywanych w literaturze przedmiotu uznawane są we współczesnej praktyce gospodarczej za istotne?
- Jakie kryteria różnicują ocenę ważności celów analizy finansowej?

2. Metodyka badania i opis próby badawczej

Badania zostały przeprowadzone w II kwartale 2015 r. z wykorzystaniem wywiadu kwestionariuszowego. Kwestionariusz został przesłany do 1000 podmiotów podlegających obowiązkowemu badaniu sprawozdań finansowych. Otrzymano 184 poprawnie wypełnione ankiety, co stanowiło 18,4% próby badawczej. Pytania w części pierwszej zostały sformułowane w oparciu o skalę nominalną i służyły charakterystyce próby badawczej oraz ustaleniu wpływu poszczególnych charakterystyk na rodzaj wyrażanych opinii. W prezentowanych w tym artykule częściowych wynikach badań z części drugiej, dotyczących postrzegania celów analizy, zastosowano pięciostopniową skalę Likerta (gdzie: 1 oznaczało nieważny, 2 – raczej nieważny, 3 – neutralny, 4 – raczej ważny, 5 – bardzo ważny). W badaniu zdefiniowano łącznie 8 celów analizy finansowej oraz umożliwiono respondentom wskazanie celów dodatkowych¹. Analiza odpowiedzi udzielonych w tej części umożliwiła określenie stopnia istotności celów analizy finansowej w przekroju charakterystyk różnicujących badaną grupę.

Wśród badanych organizacji reprezentowane były zarówno jednostki produkcyjne, handlowe i usługowe, chociaż te ostatnie stanowiły mniejszość (ok. 18%). Dominowały jednostki funkcjonujące na rynku międzynarodowym lub krajowym. Były to podmioty raczej średnie i duże. Zdecydowaną większość stanowili przedsta-

¹ Z opcji tej skorzystało siedem jednostek, jednakże wskazane przez nie cele wpisują się w cele zdefiniowane.

wiciele spółek akcyjnych (39%) i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością (37%). Z uwagi na charakterystykę badanej grupy respondentów, w której zdecydowaną większość (ponad 90%) stanowiły jednostki działające na rynku powyżej 10 lat pominięto w analizie to kryterium jako różnicujące.

W badaniu zgromadzono opinie osób realizujących analizę finansową lub wykorzystujących jej wyniki w podejmowaniu decyzji na poziomie strategicznym i operacyjnym. Byli to głównie przedstawiciele zarządów, działów controllingu oraz działów finansowo-księgowych, w tym główni księgowi i księgowi. Szczegółową charakterystykę badanych podmiotów zaprezentowano w tab. 1.

Tabela 1. Charakterystyka badanych jednostek

Wyszczególnienie	Razem	
	liczba	%
Ogółem	184	100,00
Wielkość przedsiębiorstwa		
Małe	18	9,78
Średnie	83	45,11
Duże	83	45,11
Przeważający rodzaj działalności		
Produkcyjna	89	48,37
Handlowa	35	6,45
Usługowa	60	32,61
Czas funkcjonowania		
Od 1 do 5 lat	7	3,80
Od 6 do 10 lat	6	3,26
Powyżej 10 lat	171	92,93
Zasięg działania		
Lokalny	28	15,22
Krajowy	65	35,33
Międzynarodowy	91	49,46
Osoba wypełniająca		
Członek zarządu	42	22,83
Controller	44	23,91
Główny księgowy	60	32,61
Księgowy	38	20,65

Źródło: badanie ankietowe.

3. Istotność retrospektywnych celów analizy finansowej w ocenie jednostek gospodarczych

Cele retrospektywne analizy finansowej można zdefiniować jako prezentację i interpretację obecnej oraz przeszłej sytuacji finansowej jednostki w czasie i przestrzeni. W ramach przeprowadzonego badania wyszczególniono w tym obszarze:

- (C1) prezentację sytuacji finansowej – prezentacja ogólnej sytuacji finansowej jednostki na podstawie danych liczbowych,
- (C2) analizę przyczyn – określenie czynników wewnętrznych i zewnętrznych, które wpłynęły na osiągnięcie wyników finansowych, w tym na powstanie ewentualnych odchyłeń oraz wielkości wpływu poszczególnych czynników na konkretne odchylenie,
- (C3) analizę trendów i zależności – określenie powiązań, tendencji i prawidłowości w zakresie względnych i bezwzględnych wielkości finansowych w czasie i przestrzeni,
- (C4) ocenę podjętych działań – analizę oraz ocenę skuteczności i efektywności decyzji podjętych w poprzednich okresach.

Opinie respondentów zaprezentowane w tab. 1 pozwalają stwierdzić, że z wymienionych retrospektywnych celów analizy finansowej jako ważne uznano: tradycyjny cel związany z prezentacją sytuacji finansowej jednostki (C1) oraz zastosowanie jej w identyfikacji przyczyn osiągnięcia danych wyników finansowych i czynników wpływających na poziom ewentualnych odchyłeń (C2). Przy czym pierwszy z nich we wszystkich analizowanych kategoriach charakteryzujących badaną grupę pod względem wielkości jednostki, zasięgu jej działania, rodzaju prowadzonej działalności oraz zajmowanego w przedsiębiorstwie stanowiska, został uznany za najważniejszy z celów retrospektywnych, uzyskując średnie wskazania w poszczególnych grupach od 4,71 do 4,18.

Cele analizy finansowej w zakresie oceny tendencji i prawidłowości kształtowania się względnych i bezwzględnych wielkości finansowych na tle wyników jednostki z poprzednich okresów i wyników innych podmiotów działających w tej samej branży (C3), jak również zastosowanie analizy finansowej w ocenie skuteczności i efektywności decyzji podjętych w poprzednich okresach (C4) zostały ocenione zdecydowanie niżej. Szczegółowa analiza wyników przeprowadzonego badania umożliwia jednak stwierdzenie, że cel trzeci uzyskał najwyższe wskazania w grupie podmiotów średnich (3,88), a cel czwarty wśród jednostek produkcyjnych (3,81) i o krajowym zasięgu działalności (3,89). Zaobserwować można również, że ważność tych celów została oceniona najniżej wśród przedstawicieli zarządów (poniżej 3,5 w skali Likerta), a najwyżej przez controllerów i głównych księgowych.

Tabela 2. Stopień ważności celów retrospektywnych

Wyszczególnienie	Cele retrospektywne			
	C1	C2	C3	C4
Ogólnie	4,43	4,20	3,62	3,66
Wielkość przedsiębiorstwa				
Małe	4,67	4,22	3,17	3,56
Średnie	4,43	4,27	3,88	3,59
Duże	4,37	4,13	3,46	3,76
Rodzaj działalności				
Produkcyjna	4,53	4,30	3,79	3,81
Handlowa	4,17	3,94	3,43	3,49
Usługowa	4,43	4,20	3,48	3,55
Zasięg działania				
Lokalny	4,57	4,11	3,29	3,43
Krajowy	4,26	4,11	3,66	3,89
Międzynarodowy	4,51	4,30	3,69	3,57
Osoba wypełniająca				
Członek zarządu	4,71	4,21	3,43	3,21
Controller	4,41	4,27	3,64	3,91
Główny księgowy	4,54	4,29	3,80	3,78
Księgowy	4,18	4,05	3,39	3,53

Źródło: badanie ankietowe.

4. Istotność prospektywnych celów analizy finansowej w ocenie jednostek gospodarczych

Cele prospektywne analizy finansowej zdefiniowano jako jej wykorzystanie w prognozowaniu scenariuszy rozwoju sytuacji finansowej jednostki w krótkim i długim okresie przy uwzględnieniu zewnętrznych i wewnętrznych warunków funkcjonowania. Wzięto pod uwagę jej rolę w zakresie:

- (C5) identyfikacji możliwości poprawy sytuacji finansowej – w szczególności w określeniu potencjalnych obszarów wprowadzenia działań korygujących i zapobiegawczych,
- (C6) wsparcia zarządzania na poziomie operacyjnym – w szczególności wykorzystania w planowaniu operacyjnym i podejmowaniu decyzji krótkookresowych poprzez określenie przewidywanych wyników jednostki na podstawie informacji o posiadanych czynnikach wytwórczych oraz o zmianach w jej otoczeniu.
- (C7) wsparcia procesu budowy strategii przedsiębiorstwa – w szczególności wykorzystaniu w planowaniu strategicznym i podejmowaniu decyzji długookresowych.

- (C8) przewidywania wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń kontynuacji działania, w tym analizy ryzyka współpracy z podmiotami zewnętrznymi.

Opinie respondentów w zakresie istotności wymienionych celów zaprezentowano w tab. 3. Średnie wskazania przedstawicieli całej badanej grupy pozwalają stwierdzić, że z perspektywnych celów analizy finansowej za ważne uznano jedynie dwa: (C5) i (C6). Jednostki najwyżej oceniły rolę analizy finansowej w identyfikacji potencjalnych obszarów wprowadzenia działań korygujących i zapobiegawczych dla poprawy sytuacji finansowej. Jako drugi cel w kolejności pod względem wagi wskazano wsparcie zarządzania na poziomie operacyjnym.

Szczegółowa analiza w przekroju kryteriów charakteryzujących badaną grupę nie pokrywa się jednak z wynikami badań całej grupy respondentów. Istotnym kryterium różnicującym oceny przedstawicieli jednostek jest zajmowane przez nich stanowisko. Można zauważyć, że członkowie zarządów, poza celem piątym, wysoki poziom ważności przypisują roli analizy we wsparciu procesu budowy strategii przedsiębiorstwa (C7) oraz przewidywaniu wewnętrznych i zewnętrznych zagrożeń kontynuacji działania (C8). Cel drugi w ich przypadku uznany został za neutralny. Znaczącą rozbieżność stwierdzono w opiniach operacyjnych pracowników działów księgowości oraz pracowników controllingu. Pierwsza grupa oceniła wszystkie cele perspektywne poniżej 4 w pięciostopniowej skali Likerta, natomiast druga uznała wszystkie cele perspektywne za ważne, nadając im rangę powyżej 4.

Tabela 3. Stopień ważności celów perspektywnych

Wyszczególnienie	Cele perspektywne			
	C5	C6	C7	C8
Ogólnie	4,38	4,11	3,85	3,74
Wielkość przedsiębiorstwa				
Małe	4,33	3,61	3,44	3,50
Średnie	4,39	4,02	3,61	3,81
Duże	4,39	4,30	4,17	3,72
Rodzaj działalności				
Produkcyjna	4,52	4,26	3,96	3,91
Handlowa	4,29	3,97	3,69	3,46
Usługowa	4,23	3,97	3,78	3,65
Zasięg działania				
Lokalny	4,00	3,82	3,32	3,29
Krajowy	4,42	4,17	4,14	4,02
Międzynarodowy	4,47	4,15	3,80	3,68
Osoba wypełniająca				
Członek zarządu	4,57	3,57	4,48	4,43
Controller	4,45	4,55	4,09	4,02
Główny księgowy	4,36	4,14	3,81	3,84
Księgowy	3,97	3,92	3,55	3,05

Źródło: badanie ankietowe.

W przekroju kryteriów charakteryzujących badaną grupę różnice można również zaobserwować w przedsiębiorstwach sklasyfikowanych pod względem wielkości i zasięgu działania. Wyniki badań w tym pierwszym zakresie pozwalają zauważyć, że ilość celów o charakterze prospektywnym uznanych jako ważne, rośnie w miarę wzrostu wielkości jednostki. Rozpatrując zasięg działania badanych jednostek, należy odnotować zdecydowanie wyższe zainteresowanie wykorzystaniem analizy finansowej do podejmowania decyzji dotyczących przyszłości w podmiotach działających na rynku krajowym. Jako jedyna grupa w tej kategorii wszystkim zdefiniowanym w badaniu celom prospektywnym przyznała ocenę powyżej 4.

5. Struktura i ranking celów współczesnej analizy finansowej

Ustalenia zaprezentowane w punkcie 3 i 4, dotyczące oceny ważności retrospektywnych i prospektywnych celów analizy finansowej, pozwoliły na porównanie celów zidentyfikowanych w obu kategoriach. Wyniki tego porównania zaprezentowano w tab. 4. Na ich podstawie można stwierdzić, że jednostki w podobnym stopniu przywiązują uwagę do wykorzystania analizy finansowej zarówno w ocenie przeszłych, jak i do podejmowania przyszłych decyzji.

Tabela 4. Cele współczesnej analizy finansowej w ogólnej ocenie badanych jednostek

Cele	Stopień ważności					średni	Ranking
	% wskazań poszczególnych stopni ważności						
	1	2	3	4	5		
C1	2,17	0,54	9,78	27,17	60,33	4,43	1
C2	5,98	0,54	13,59	27,17	52,72	4,20	3
C3	17,39	1,09	17,93	29,35	34,24	3,62	8
C4	14,67	2,17	20,65	27,17	35,33	3,66	7
C5	3,80	2,17	9,24	21,74	63,04	4,38	2
C6	8,70	1,63	10,87	27,72	51,09	4,11	4
C7	15,76	2,72	10,87	22,28	48,47	3,85	5
C8	14,67	6,52	11,96	23,91	42,93	3,74	6

Cele retrospektywne: C1, C2, C3, C4; cele prospektywne: **C5, C6, C7, C8.**

Źródło: badanie ankietowe.

Wśród wszystkich celów analizy finansowej jako najważniejszy wskazano cel retrospektywny dotyczący prezentacji sytuacji finansowej jednostki (C1), a dalej cele z obu kategorii w kolejności ważności C5, C2 i C6. Należy jednak podkreślić, że cel 5 jako bardzo ważny wskazała większa liczba podmiotów (63%) niż cel 1. Wśród kluczowych celów dominują zatem cele wspierające realizację funkcji informacyjno-sprawozdawczych, korygujących i zapobiegawczych. Na dwóch ostatnich miejscach rankingu ważności znalazły się cele C4 i C3 zaliczone do kategorii retro-

spektywnych. Pogłębiona analiza danych uzyskanych w wyniku badania pozwoliła na wyciągnięcie poniższych wniosków:

- Jednostki, które za bardzo ważne cele analizy finansowej (oceniły je na 5) uznały retrospektywne cele C1 i C2, podkreślały również ważność celów prospektywnych C5 i C6 i odwrotnie.
- Ocena ważności celu C3 i C4 rośnie wraz ze wzrostem zasięgu i wielkości działania jednostki.
- Znaczenie celu C5 i C6 jest największe dla przedsiębiorstw produkcyjnych i rośnie wraz ze wzrostem zasięgu działania jednostek.
- Znaczenie celu C7 podkreślają głównie przedsiębiorstwa duże oraz działające na rynku krajowym i międzynarodowym. Interesujący jest fakt, że wśród trzech najistotniejszych celów jednostki te nie wskazały żadnego z celów retrospektywnych, a kolejne miejsca pod względem ważności przyznano celom C5 i C6.
- Jednostki, które za bardzo ważne cele analizy finansowej uznały cele C4 i C8, najwyżej ze wszystkich podmiotów oceniły istotność celu C7. Należy również wskazać, że w tych dwóch przypadkach wszystkie wymienione w badaniu cele były co najmniej ważne (4 i powyżej w skali Likerta).

Oddzielną szczegółową analizę grupy badawczej przeprowadzono według kryterium zajmowanego stanowiska respondentów, ponieważ to kryterium okazało się najbardziej różnicującym postrzeganie celów współczesnej analizy finansowej. Dla ustalenia analogii i różnic w poszczególnych grupach sporządzono i przedstawiono w tab. 5 ranking celów. Analizując trzy najważniejsze cele wskazane przez każdą z badanych grup, można stwierdzić, że cel pierwszy i piąty występuje w każdej z nich. Wskazania pozostałych celów zależą od funkcji pełnionej przez respondenta w jednostce.

Tabela 5. Ranking celów retrospektywnych i prospektywnych wg kryterium stanowiska respondentów

Miejsce w rankingu	Wskazania całej grupy	Wskazania wg zajmowanego stanowiska			
		członek zarządu	controller	główny księgowy	księgowy
1	C1	C1	C6	C1	C1
2	C5	C5	C5	C5	C2
3	C2	C7	C1	C2	C5
4	C6	C8	C2	C6	C6
5	C7	C2	C7	C8	C7
6	C8	C6	C8	C7	C4
7	C4	C3	C4	C3	C3
8	C3	C4	C3	C4	C8

Cele retrospektywne: C1, C2, C3, C4; Cele prospektywne: C5, C6, C7, C8.

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Należy zauważyć, że w grupie przedstawiciele zarządów i działu controllingu na trzech pierwszych miejscach rankingu znalazły się aż dwa cele o charakterze progresywnym. Poza celem piątym członkowie zarządu wyszczególniali jako istotny cel siódmy, dotyczący wykorzystania analizy finansowej w planowaniu strategicznym i podejmowaniu decyzji długookresowych. Controllerzy natomiast podkreślali istotność celu szóstego, dotyczącego wykorzystania analizy finansowej w planowaniu operacyjnym i podejmowaniu decyzji krótkookresowych. Ten cel analizy uznany został przez tę grupę za priorytetowy.

W grupie pracowników działów księgowości wśród trzech najważniejszych celów wymieniane są dwa cele retrospektywne. Poza celem pierwszym zarówno główni księgowi, jak i księgowi wskazali na istotność celu drugiego.

Największe rozbieżności występują w badanej grupie respondentów w zakresie postrzegania ważności celu ósmego. W rankingu zamieszczonym w tab. 5 został on sklasyfikowany w poszczególnych grupach na miejscach od czwartego do ósmego. Jeszcze wyraźniej odzwierciedlają te różnice średnie ocen wskazań ważności tego celu w poszczególnych grupach: od 4,43 w grupie zarządu do 3,05 w grupie księgowych.

6. Zakończenie

Wobec zmieniających się historycznie płaszczyzn wykorzystania analizy finansowej badania wykazały, że we współczesnej analizie panuje większa zgodność co do postrzegania ważności celów retrospektywnych niż prospektywnych. Jako najważniejszy ze wszystkich celów wskazano retrospektywny tradycyjny cel związany z prezentacją sytuacji finansowej jednostki. Jednakże należy zauważyć, że zainteresowanie wykorzystaniem analizy finansowej do podejmowania decyzji dotyczących przyszłości rośnie wraz z wielkością jednostki. Wśród celów prospektywnych najwyżej oceniana jest rola analizy finansowej w identyfikacji potencjalnych obszarów wprowadzania działań korygujących i zapobiegawczych dla poprawy sytuacji finansowej, a dalej w kolejności ważności wsparcie zarządzania na poziomie operacyjnym.

Najbardziej różnicującym kryterium w ocenie ważności celów współczesnej analizy finansowej okazała się funkcja pełniona przez respondenta w jednostce. Przedstawiciele zarządów i działów controllingu, odpowiedzialni za świadome kierowanie jednostką i prognozowanie działalności gospodarczej, w szczególności podkreślali istotność celów prospektywnych. Tylko oni wskazywali na ważną rolę analizy finansowej w ocenie kontynuacji działania. Ważność celów pro- i retrospektywnych jest zatem zasadniczo związana z zakresem zadań i poziomem odpowiedzialności osób wykorzystujących analizę finansową w jednostce.

Literatura

- Bera A., 2009, *Analiza finansowa jako narzędzie ograniczenia ryzyka finansowego w działalności przedsiębiorstwa*, [w:] Bielawska A. (red.), *Nowoczesne zarządzanie finansami przedsiębiorstwa*, C.H. Beck, Warszawa.
- Ciechan-Kujawa M., 2012, *Zarządzanie procesami zewnętrznymi – wybrane aspekty prawne i zarządcze*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 251, Wrocław, s. 116-130.
- Donthi R., Muskula A., 2013, *Financial Analysis – A Study*, IOSR Journal of Economics and Finance Vol. 2, Issue 3 (Nov. – Dec. 2013), PP 10-22 www.iosrjournals.org.
- Gabrusewicz W., 2005, *Podstawy analizy finansowej*, PWE, Warszawa.
- Goldmann K., 2009, *Analiza sytuacji finansowej*, [w:] Sojak S. (red.), *Założyć firmę i nie zbankrutować: aspekty zarządcze*, Difin, Warszawa, s. 222-257.
- Hołda A., 2006, *Zasada kontynuacji działalności i prognozowania upadłości w polskich realiach gospodarczych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków.
- Micherda B., Górka Ł., Szulc M., 2010, *Zarządcza interpretacja sprawozdania finansowego*, Difin, Warszawa.
- Nita B., 2014, *Sprawozdawczość zarządcza*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Skowronek-Mielczarek A., Leszczyński Z., 2007, *Controlling, analiza i monitorowanie w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, Difin, Warszawa.
- Walczak M., 1998, *Prospektywna analiza finansowa przedsiębiorstwa*, PWE, Warszawa.
- Wędzki D., 2010, *Ocena zagrożenia dla kontynuowania działalności*, [w:] Nowak E. (red.), *Rachunkowość w zarządzaniu ryzykiem w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa.